

När fibern kom till byn

– Om socialt kapital, mötesplatser och drivkrafter i en värmländsk by

When the fiber was established in the village

– About social capital, meeting places and driving forces in a village in Värmland

Petra Kessler

När fibern kom till byn

- Om social kapital, mötesplatser och drivkrafter i en värmländsk by

When the fiber was established in the village

- About social capital, meeting places and driving forces in a village in Värmland

Petra Kessler

Handledare: Katarina Pettersson, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land,
avdelningen för landsbygdsutveckling

Examinator: Emil Sandström, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land,
avdelningen för landsbygdsutveckling

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå, G2F

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0523

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2015

Omslagsbild: Vy över Rottnen. Foto: Bengt Eriksson. Med tillstånd från fotografen.

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: fiber, socialt kapital, mötesplatser, drivkrafter, governance

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

Bredbandsutbyggnaden i Sverige sker med rasande fart och på landsbygden sker den med hjälp av lokala krafter. Den här kandidatuppsatsen inom ämnet landsbygdsutveckling syftar till att undersöka hur en fiberförening i Värmland har organiserat sig och hur människor har upplevt och påverkats av etableringen. För att uppnå detta görs en kvalitativ intervjuundersökning med sex personer i Västerrottna, som har varit mer eller mindre engagerade i projektet. Materialet analyseras med fokus på socialt kapital och governance. Resultaten visar att drivkrafterna bakom varför man väljer att mobilisera sig skiljer sig åt, samtidigt som tillit, nätverk och mötesplatser är viktiga delar i bredbandsetableringen.

Nyckelord: fiber, socialt kapital, mötesplatser, drivkrafter, governance

Abstract

Broadband establishment in Sweden takes place at the speed of light and in rural areas is done with the help of local forces. This bachelor thesis in the subject area of rural development aims to investigate how a fiber association in the western part of Sweden, the region of Värmland, has organized and how they have experienced and been influenced by the establishment. To achieve this, a qualitative interview study with six people in the small village of Västerrottna, which has been more or less involved in the project, has been performed. The material has been analyzed with a focus on social capital and governance. The results show that the motives behind why people choose to mobilize differ; while trust, networks and meeting places are important components of the establishment of broadband.

Keywords: fiber, social capital, meeting places, incentives, governance

Innehållsförteckning

1	Inledning	5
1.1	Frågeställningar och syfte	7
2	Tillvägagångssätt	8
2.1	Teori och begrepp	8
2.2	Avgränsningar och fokus	10
2.3	Det empiriska fältet	10
2.4	Kvalitativ metod	11
2.5	Intervjuundersökning	12
2.6	Analys	15
3	Lokala drivkrafter	17
3.1	Personliga drivkrafter	17
3.2	Solidaritetsprincipen	19
3.3	Västerrottna - grunden till den lokala organiseringen	20
4	Socialt kapital	24
4.1	Västerrottna fiber ekonomisk förening	24
4.2	Kompetens	25
4.3	Få med människor på tåget - tillit till fibern	26
4.4	En individ med många benämningar	29
4.5	Eldsjälsentreprenör - är ensam stark?	30
4.6	Nya och gamla mötesplatser	32
5	Samspel mellan olika aktörer	35
5.1	Sunne kommun	35
5.2	Andra aktörer	36
6	Slutord	39
	Litteratur och källor	41

1. Inledning

Jag kör längst med väg E45 på väg norrut igenom Värmland i min silvriga Caddy. Inombords känner jag en viss nervositet, eftersom jag är på väg för att genomföra min första intervju och i mitt huvud rabblar jag mina inledande frågor. Molnen hänger tunga över mig och regnet verkar inte vara långt borta. Det är få hus längst med vägen och jag är ganska inne i mina tankar när det uppenbarar sig en stor skylt på höger sida om vägen. Det går först inte att se vad som står på den, men när jag närmar mig går det att läsa "Fiber i Västra Ämtervik". Jag får en första inblick i vad som jag senare kommer att upptäcka: att jag har hamnat i en kommun som har jobbat otroligt mycket med att få fiber etablerat i hela Sunne kommun.

Under de senaste åren har intresset för landsbygdens kommunikationsmöjligheter exploderat och i dagens digitala samhälle framställs bredbandsutvecklingen som landsbygdens räddning och en viktig resurs för att säkerhetsställa dess framtida utveckling. Politikerna talar för att bredbandsetableringen är avgörande för att öka konkurrenskraften, samt för människors möjligheter att leva och bo på landsbygden (Regeringen 2014). I hela Sverige finns det "fiber till byn"- projekt där byalag genom lokala krafter etablerar bredband och i nuläget finns ca 800 byanät, som är under uppbyggnad eller som har färdigställts (Sandgren 2013). En viktig orsak, till varför det ser ut så här, är att regeringen bland annat genom Landsbygdsprogrammet för Sverige 2007-2013¹ har avsatt mycket ekonomiskt stöd för att etablera bredband på landsbygden. Landsbygdsprogrammet är ett åtgärdsprogram som är till för att främja en

¹ Version Mars 2012, kommer fortsättningsvis refereras till LBP 2012.

god utveckling av landsbygden som helhet (LBP 2012). Programmet pekar ut ett antal särskilda prioriteringar/ fokusområden där att: "påskynda utbyggnaden av bredband på landsbygden samt förstärka prestanda och tillförlitlighet i befintliga nät" är ett av dem (LBP 2012:69). Mellan 2007-2013 var stödmedlen för utbyggnaden av bredband 1,625 miljarder kr² och av de 340 bredbandsprojekt som hittills avslutats inom programmet, uppskattas att ca 5 300 företag och ca 30 700 nya hushåll har fått tillgång till bredband (Post- och telestyrelsen 2015). Regeringen beslutade även 2009 om en Bredbandsstrategi där ett av målen är att minst 90 procent av alla hushåll och företag skall ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s år 2020 (Bredbandsstrategi 2009).

Men för att alla dessa pengar skall kunna användas krävs det en sak, nämligen lokalt engagemang. De statliga stöden finns idag eftersom marknaden inte vill eller kan etablera bredband överallt, då det inte anses lönsamt. Utformningen av processen, samt ramarna för stöden, gör att bredbandsutbyggnaden på landsbygden i Sverige skall ske med hjälp av samarbete mellan det civila samhället, marknaden och staten (Stenbacka 2013). Bredbandsutbyggnaden på landsbygden förutsätter att grupper och individer går samman och det kan göras via ett byalag, via organisationer – som en utvecklingsgrupp eller en vägförening. Bygdeutveckling är ett fenomen som har funnits länge i Sverige och innebär en process som engagerar grupper och individer att försöka förbättra, eller bevara, sin situation i olika bygder (Forsberg 2010). Den byanätsrörelse som håller på att etableras i Sverige skulle därför kunna benämnas som en ny inriktning på en redan etablerad rörelse (Stenbacka 2013). Det tycks alltså krävas ett gemensamt agerande för att kunna ta del av dessa stöd på landsbygden. Men under vilka villkor och inom vilka förutsättningar sker det?

En betydelsefull utgångspunkt i diskussionen kring bredbandetableringen på Sveriges landsbygd är att den sker i en speciell kontext. Landsbygden i Sverige har andra förutsättningar än de urbana områdena, då de urbana

² Summan inkluderar Post- och telestyrelsen medfinansiering men exkluderar annan offentlig medfinansiering. Den offentliga medfinansieringen uppgår generellt till mellan 20-50 procent men varierar över landet.

områdena i högre grad har tillgång till mer kommersiella och statliga resurser. På landsbygden måste man i högre grad förlita sig på lokala krafter och deras handlingar för att utvecklas och nå förändring. Sveriges landsbygd hotas av andra typer av hot, än vad man till exempel gör i staden, som att den fasta telefonen skall läggas ner och det påverkar i sin tur organiseringen kring bredbandsutbyggnaden. Det är mot bakgrunden att det läggs otroligt mycket pengar på bredbandsetableringen, och att det sker med hjälp av lokala krafter, som utgör bakgrunden för min uppsats. Jag vill fördjupa mig i en fiberförening och försöka förstå vad det är som faktiskt händer i och med bredbandetableringen.

1.1 Frågeställningar och syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur människor har organiserat sig för att kunna genomföra en bredbandsetablering i en by på landsbygden, samt hur de upplevt och påverkats av etableringen. För att kunna uppnå mitt syfte har jag utgått ifrån tre frågeställningar:

- Hur gick etableringen till?
- Vad har varit drivkrafterna?
- Vilka effekter har etableringen gett i byn?

2. Tillvägagångssätt

2.1 Teori och begrepp

Jag har i min undersökning varit särskilt intresserad av sociala nätverk och hur Västerrottna fiberförening har lyckats att genomföra det här projektet med hjälp av olika kontaktnät. Många forskare menar att landsbygden har en styrka när det gäller sociala faktorer, eftersom mycket av det som händer på fritiden där skapas av människor och deras föreningar. Det skulle inte hända något på landsbygden annars och där känner man varandra bättre (Westlund 2008:218). Det här resonemanget visar att landsbygden har ett socialt kapital. För att kunna förstå betydelsen av sociala nätverk ser jag begreppet socialt kapital som användbart, eftersom det bidrar till en förståelse för de processer som sker i och med fiberetableringen. Socialt kapital kan definieras på flera olika sätt och har en bred innebörd och därför avser jag nedan att förtydliga vilken definition jag kommer att använda.

Det sociala kapitalet kan både ses som någonting som man kan inneha, men också som en process som genererar mervärde. Socialt kapital beskrivs som: "[...] band mellan individer - sociala nätverk och de normer för ömsesidighet och pålitlighet som uppstår ur dem" (Putnam 2001:18). Det kan förknippas med grupper, platser och/eller individer och det handlar bland annat om förekomsten av mötesplatser och nätverk, liksom att tillsammans ta resurser i anspråk. För att upprätthålla dessa relationer behövs tillgångar till ett kapital av förtroende och tillit till omgivningen (Stenbacka 2013). Ett perspektiv på socialt kapital är just tillit och förtroende i relation till andra människor och tilliten behövs i samhället för att det ska fungera. Genom ett gemensamt givande och tagande människor

emellan uppstår förtroende, men också genom ett engagemang i frivilliga organisationer (Putnam 1996). Socialt kapital skiljer sig från humankapital, som har med enskilda egenskaper hos individer (utbildning och kunskap etc.) att göra. Det skiljer sig också från det fysiska kapitalet som är fysiska föremål (verktyg och byggnader etc.). Enligt Putnams resonemang har dock all dessa former av kapital – fysiskt kapital, humankapital samt socialt kapital – ett konkret värde.

Putnam menar också att det sociala kapitalet har både en kollektiv och individuell aspekt. Den individuella aspekten är att enskilda individer först knyter enskilda band som gynnar deras egna intressen, som är en början på utveckling av ett socialt kapital (Putnam 2001:19). Ett starkt socialt kapital kan leda till att människor och samhällen agerar tillsammans och i min undersökning är det precis det som fiberföreningen har gjort för att bygga ut bredband. De har haft ett mål som gynnar såväl samhället som individer.

För att kunna förstå hur samhället och människor agerar tillsammans kommer jag också använda mig av begreppet governance. Governance är precis som socialt kapital ett brett begrepp, men i stora drag handlar det om att det utvecklas nya former för den politiska beslutsprocessen. Tidigare togs de politiska besluten i större omfattning på en central nivå, men idag sker en mer interaktiv samhällsstyrning, där interaktiv betyder att aktiviteter från flera olika håll kombineras (Hedlund och Montin 2009:7). Begreppet governance innefattar styrningsformer som involverar flera sektorer: den privata, den offentliga och civilsamhället. Mellan dem bildas nätverk och initiativ – och kontakter korsas och olika intressen måste styras så att alla drar åt samma håll (ibid.).

Jag använder begreppet governance för att undersöka hur det har skapats nya samspel mellan aktörer i en bredbandsetablering. I mitt fall handlar det om att studera relationen mellan den kommunala nivån och fiberföreningen i Västerrottna och den delaktighet och nätverk som uppstått där emellan under fiberetableringen.

2.2 Avgränsningar och fokus

När jag valde bredbandsetableringen som uppsatsämne, blev jag förvånad över att det fanns många som hade olika åsikter om vad jag borde fokusera min undersökning på. Någon ansåg att jag skulle diskutera den tekniska biten, en annan att jag borde prata med dem som inte etablerat bredband och den tredje tyckte att jag skulle undersöka de ekonomiska skillnaderna, eftersom anslutningskostnaderna varierar otroligt mycket över landet. Det gjorde att jag i ett ganska tidigt skede insåg att jag måste göra tydliga avgränsningar för att undvika för stora utsvävningar. Jag kommer inte diskutera de tekniska frågorna gällande bredband och jag har heller inte pratat med någon som inte valt att etablera bredband. Detta av den enkla anledningen att de tekniska bitarna inte intresserar mig och jag anser det mer intressant att undersöka varför man väljer att etablera bredband – och inte varför vissa inte gör det. När det gäller den ekonomiska delen är inte mitt syfte att i detalj diskutera kostnader, dock kommer jag diskutera att en stor drivkraft till varför människor lägger ner så mycket ideellt arbete är just att hålla ner kostnaderna.

Jag har valt att fokusera min undersökning på en plats där det har genomförts ett lyckat projekt och den geografiska avgränsningen gjordes av praktiska skäl. Min avgränsning till ett specifikt projekt har gjort att jag inte behöver ta hänsyn till stora skillnader i demografi eller geografi och utrymmet för denna uppsats har inte gjort det möjligt att undersöka flera olika projekt för att kunna besvara mitt syfte.

2.3 Det empiriska fältet

Jag fick tillgång till en lista över alla bredbandsprojekt som hade fått beviljat projektstöd genom Landsbygdsprogrammet, vilken omfattade över 1000 projekt. Jag började då rikta in mig på projektbeskrivningar där de till exempel använde ord som "nedläggningshotade", "förutsättning för att de yngre skall vilja bo kvar", "avgörande för företagen". Dessa inriktningar valdes då jag var intresserad av att undersöka om dessa kraftfulla uttryck

speglade människornas verkliga rädsla, som att byn inte kommer att överleva utan bredband eller om de endast användes i projektansökningarna.

Eftersom jag är från Värmland valde jag ett projekt där, av praktiska skäl, men också på grund av att jag ser det som en fördel att känna till de lokala förutsättningarna. Norra Värmland har fläckvis mycket dåliga kommunikationer och i kombination med skogstäta områden försvåras utvecklingen av bredband. Jag valde Västerrottna fiber ekonomisk förening som sökt pengar, för att kunna etablera fiber i sin by, från LBP 2012. Föreningen skickad in sin ansökan år 2010 och slututbetalningen skedde 2013. Västerrottna ligger i Gräsmarks socken i Sunne kommun, sju mil norr om Karlstad precis intill sjön Rottnen. I sin projektbeskrivning skriver de bland annat att de har flera företag som är beroende av bredband, att det fasta telenätet kan komma att monteras ner och att de tror att bredband är en förutsättning för att bygdens ungdomar ska vilja bo kvar. Innan de etablerade bredband i byn fanns det 107 telefonabonnemang, varav 94 stycken innehades av fastboende hushåll.

Sunne kommun har valt att investera i ett stamnät i hela kommunen. Stamnät är en slags ryggrad med fiber som har gjort det möjligt för mindre byar och samhällen att etablera fiber. De krav som kommunen har ställt, för att en utbyggnad av stamnätet skall ske till en plats, är att minst 50 procent av hushållen ansluter sig till fibern och att de betalar en anslutningsavgift. Tillgången till 100 Mbit/s, eller mer, genom fiber i Sunne kommun är idag 44 procent och utanför tätort och småort är siffran 50 procent (Bredbandskartan 2015).

2.4 Kvalitativ metod

Jag har valt att samla in min empiri genom kvalitativa intervjuer och de genomfördes under två veckor i Västerrottna och i Sunne. Jag har valt en kvalitativ metod, eftersom jag anser det vara det bästa sättet att närma sig mitt forskningsproblem. Jag vill försöka förstå mina informanternas verklighet ur deras egna perspektiv och min uppsats har en ideografisk utgångspunkt, eftersom jag har valt att undersöka ett fält (Teorell och Svensson 2007:10f).

Att jag har en ideografisk utgångspunkt innebär alltså att jag inte har för avsikt att försöka generalisera i min undersökning, utan jag har undersökt bredbandsetableringen i Västerrottna utifrån denna plats och dessa människors unika förutsättningar.

En metod där jag hade kompletterat intervjuerna med deltagande observationer hade antagligen varit en mer valid metod för att beskriva bredbandsetableringsprocessen. Men då projektet redan är genomfört och på grund av att föreningen inte skulle ha några möten under den tiden som jag genomförde mina intervjuer, var denna metodkombination inte möjlig. Däremot vill jag nämna att jag själv har varit med på denna typ av möten, på den plats där jag bor, och jag har erfarenheter från Värmland eftersom min far nyligen har "fått" fiber etablerat i sin by. Min kunskap om hur dessa möten går till är därmed inte obefintlig och det har jag dragit nytta av under hela forskningsprocessen.

2.5 Intervjuundersökning

Fältstudien består av sex stycken halvstrukturerade intervjuer med personer i olika åldrar. Alla mina informanter har fått fiber installerad i sina hem i Västerrottna och har på olika sätt varit mer eller mindre engagerade i bredbandsetableringen. Inledningsvis kom jag i kontakt med mina informanter genom kontaktpersonen för fiberföreningen och därefter tipsade även befintliga informanter om andra personer som jag kunde intervju. Det är en ganska lite by och därför ansåg jag att denna urvalsmetod var den mest lämpliga. Jag har med godkännande från mina informanter använt deras riktiga namn och deras åldrar är avrundade nedåt.

Göran är i 50-årsåldern och arbetar i ett eget företag som håller på med elektronik till skogsmaskiner i Västerrottna. Han har bott i Västerrottna sedan 1988 och har vuxna barn. Göran sitter med i Västerrottna fiber ekonomisk förening som styrelseledamot och har gjort det sedan den bildades 2010. Göran är den som står som kontaktperson för föreningen.

Håkan är i 60-årsåldern och är egenföretagare som skogsmaskinsförare, utför även verkstadsjobb och driver ett lantbruk med 40 dikor. Han är född och uppvuxen i Västerrottna och har vuxna barn. Håkan har inte varit aktiv i styrelsen, men har hjälpt till med praktiska saker under etableringen, som att köra traktor och röja sly och varit deltagande på fibermöten med mera.

Henrik är i 20-årsåldern och arbetar som fiberinstallatör och har inga barn. Han är född och uppvuxen i Västerrottna och är son till Håkan. Henrik har inte varit aktiv i styrelsen och har inte deltagit på några fibermöten. Henrik är alltså den enda av mina informanter som inte har varit engagerad i fiberetableringen, men lite har han hjälpt till med praktiska saker, som att rensa gårderna åt grävvarna.

Kristina är i 30-årsåldern och arbetar på Sunne kommun som näringslivsutvecklare och har små barn. Hon arbetade tidigare som landsbygdsutvecklare på kommunen och var en av dem som år 2010 drog igång bredbandsetableringen i kommunen. Hon har bott i Västerrottna sedan 2005 och har tidigare suttit som styrelseledamot i Västerrottna fiber ekonomisk förening, men valde att gå ur då det krockade med hennes jobb på kommunen.

Bengt är i 50-årsåldern och arbetar som säljare åt ett företag i Stockholm och har ett hemkontor i Västerrottna. Han har bott i Västerrottna sedan 1978 och har vuxna barn. Sitter med i fiberföreningen som kassör och har gjort det sedan föreningen bildades.

Peter är i 50-årsåldern och arbetar som projektledare på ett elföretag i Sunne. Han är född och uppvuxen i Västerrottna och har barn som bor hemma. Peter sitter med i fiberföreningen som ordförande och även han har gjort det sedan den bildades 2010.

Fem av sex intervjuer har skett hemma hos respektive informant och en intervju har skett på informantens arbetsplats. Under alla intervjuer har jag

varit ensam med informanten, vilket jag har ansett varit optimalt. Då har miljön varit ostörd och jag har upplevt att informanterna känt sig trygga under intervjuerna. Jag har spelat in alla intervjuer, för att efterlikna ett vanligt samtal så mycket som möjligt, men också för att inte behöva anteckna utan helt fokusera på samtalet.

Jag vill också nämna att två av mina informanter inte är helt okända för mig sedan tidigare. Håkan är min mammas kusin och hans son Henrik är min tremänning. Även om jag har en relation till dem ansåg jag inte att det skulle vara några problem att intervjua dem, då jag endast träffat dem ett fåtal gånger under mitt liv. Det har självklart både för- och nackdelar för undersökningens reliabilitet. Min relation till dem kan ha påverkat intervjuerna, men jag tror det mer har varit till min fördel. Att jag har haft en relation till byn tror jag har påverkat på så vis att jag fått ett väldigt trevligt välkomnande och de har varit väldigt mån om att hjälpa mig med intervjuer. Jag tror också att min relation både till Värmland och till Västerrottna har påverkat tilliten till mig positivt. Jag har fått höra historier om byn som jag inte är säker på att jag fått höra om jag inte haft en anknytning till byn. Dessa berättelser har gjort att jag har fått en bild av hur det sociala umgänget har förändrats i byn genom historien, något som jag värdesätter i min undersökning. Självklart kan min relation till byn också ha påverkat tilliten negativt, eftersom jag inte varit helt okänd eller främmande för informanterna. Det kan ha gjort att de varit mer reserverade och inte berättat lika mycket för mig, då det kan tänkas vara lättare att prata med någon som är mer eller mindre okänd.

Jag har valt att göra sex intervjuer eftersom syftet med kvalitativa intervjuer är att samla in ett så innehållsrikt material som möjligt. Jag märkte under min sista intervju att jag hade uppnått en viss "mättnad" och kände inte att jag behövde boka in fler, eftersom det inte är kvantiteten som avgör kvaliteten på materialet (jfr. Öhlander 2011).

Alla intervjuer har jag genomfört som samtalsliknande intervjuer och inte använt något frågeformulär. Jag hade i förväg bestämt ett antal teman som jag ville beröra, men lät kontexten bestämma i vilken ordning frågorna skulle ställas och dök det upp nya frågor när informanten pratade tog jag dem då (jfr halvstrukturerad livsvärldsintervju i Kvale och Brinkmann, 2014).

Ett av mina teman var "utmaningar" och då har mina frågor sett lite olika ut, beroende på vad intervjupersonen själv kommit in på som varit jobbigt. Jag kunde ställa frågor som: "Hur upplevde du det?", "Är det någonting du skulle kunna göra igen?" och "Hur har det varit att jobba med projektet?". Men för att kunna besvara den av mina frågeställningar, som handlar om vilka drivkrafterna har varit, har jag inlett med en specifik fråga: "Hur kom ni på att ni ville genomföra det här projektet?" för att sedan följa upp med frågor beroende på vart samtalet gick.

Jag har också bett informanterna berätta om hur hela processen har gått till, eftersom alla mina informanter har olika uppfattningar om vad som hänt och har upplevt det olika, vilket är precis det jag har varit intresserad av. Då jag också velat veta vad som har hänt efter att fibern har etablerats har jag försökt ställa frågor som har uppmuntrat berättelser om det. "Du får gärna utveckla det" och "berätta gärna hur det gick till" har varit frågor som jag ställt för att få en förståelse för hur det var i byn innan, och efter, de fick fiber. Denna metod innebär att jag inte valt vad som är viktigt att prata om, utan det har informanterna själva gjort (Kvale och Brinkmann 2014).

2.6 Analys

Inför arbetet med min analys hade jag ingen bestämd analysmodell, utan jag har provat olika begrepp och sätt att dela in mitt material under arbetets gång. Jag har "bollat" fram och tillbaka mellan det empiriska materialet och de analytiska begreppen för att tolka och förstå mitt material (jfr. hermeneutiska cirkeln i Teorell och Svensson 2007).

Jag har lyssnat igenom alla intervjuer och transkriberat dem i stort sett ordagrant. I redogörelsen för min analys har jag däremot bytt ut en del dialektala uttryck mot skriftspråk för att det skall bli tydligt vad intervjupersonen menar och för att det ska passa in i den skrivna uppsatsen. Informanternas uttalanden har sedan lagts in i olika teman som genererats ur analysen, till exempel: "mötesplatser", "ideell tid och förminskande", "göra det för byns skull" och "nätverk och relationer". Sedan har jag med hjälp av begrepp och synonymer försökt förstå mitt material och de samband som jag har sett. Allteftersom sorterades dessa teman in under respektive passande frågeställning och analysmaterialet smalnades ner för att undvika utsvävningar och för att kunna besvara mitt syfte.

3. Lokala drivkrafter

3.1 Personliga drivkrafter

Varför människor väljer att lägga mycket ideell tid som faktiskt krävs för att ett projekt som en bredbandsetablering skall kunna gå att genomföra, har varit ett av skälen till varför jag intresserat mig för bredbandsetableringen. Är det för att de är rädda att ungdomarna skall flytta där ifrån? Eller vad är det som har gjort att de engagerat sig i fiberprojektet? De flesta av informanterna uttrycker att de ville ha snabbare internet, men det har även funnits andra drivkrafter.

Jag träffar Kristina på hennes jobb i centrala Sunne och jag frågar henne hur kommunen kom på att de ville etablera fiber i hela Sunne kommun. Hon säger att deras kommunalråd brukar berätta att innan de gjorde det här, ringde hans telefon flera gånger i veckan, med upprörda företagare som inte tyckte att de kunde bedriva företag på landsbygden i Sunne. Det här en bild som de flesta av mina informanter har gett mig, att det kunde vara väldigt problematiskt att driva företag i Västerrottna utan tillgång till bra internetkommunikation. Göran, som jobbar i eget företag säger ”Här har jag bott sedan -88 och startade det här företaget -90. Och -90 började mina problem med kommunikation”. De flesta uttrycker just segheten som väldigt frustrerande och problematiskt och har därför velat ha ett snabbare internet.

Håkan, som också bedriver företag på sin lantgård, säger att han inte använder internet så mycket, men det var främst när han skulle göra någonting på Skatteverkets hemsida som han märkte av den dåliga uppkopplingen. Han uttrycker sig på följande sätt: ”Då var det så segt, att det avbröts ibland, så att jag fick börja om. Och det var flera gånger som

datorn var på väg ut genom fönstret". I Västerrottna hade de inte ens ADSL, utan alla fick köra på mobilt bredband och det är därför det var så segt vid vissa tillfällen. Jag frågar Peter varför han ville ha fiber: "Nej men, vi hade ingen ADSL. Vi hade mobilt bredband som fungerade... Var jag hemma en tisdag förmiddag fungerade det. Men inte en måndagskväll, då var det nästan dött [...]". Kristina berättar också för mig varför hon personligen blev intresserad av att försöka få Sunne kommun att engagera sig i fiberfrågan. Hon säger att en av de första sakerna hon gjorde som landsbygdsutvecklare var att delta på Landsbygdsforum i Skara, och där lyssnade hon på dåvarande infrastruktur- ministern. Ministern berättade om regeringens bredbandsstrategi, som innebar att år 2020 ska 90 procent av Sverige ha 100 Mbit/s. Kristina berättar:

Och då räckte jag upp handen och frågade vad målet var för de andra tio procenten, hon svarade att de hoppades att de åtminstone skulle få två Mbit/s. /---/ Då bodde jag i Västerrottna, så min koppling var ju ganska snart att... Fan, vi får inte tillhöra de där tio procenten. För det är ungefär som att säga: nu lägger vi ner.

Det är ingen annan informant som har uttryckt något liknande, det vill säga att Västerrottna inte kommer att klara sig utan fiber. Men jag tycker det är intressant att lyfta upp denna farhåga, eftersom det har visat sig att kommunen har haft en väldigt avgörande roll i hela processen. Om Kristina som landsbygdsutvecklare inte hade tagit tag i bredbandsetableringen, hade det kanske sett helt annorlunda ut i Sunne kommun idag.

Under mina samtal framkommer det flera saker som idag är mycket mer positiva än tidigare och Peter och Kristina är inne på samma sak när de pratar om fördelarna med fiber:

"Och tack vare fibern kan jag sitta hemma någon gång. /---/ Ja, förut gick det inte, men nu... Jag sitter gärna hemma och fakturerar. Det går fortare här än i Sunne. /---/ Jag slipper att starta bilen en dag, bara det". (Peter)

För Kristina handlar det mer om att kunna arbeta i lugn och ro: "Jag sitter också hemma ibland. /---/ Och det, den möjligheten fanns inte förut. För det är ju otroligt vackert och det är en kreativ miljö".

Hon lyfter inte bara fram att hon idag kan sitta hemma, utan även att det är en trevligare och lugnare miljö att arbeta i. Även om varken Peter eller Kristina direkt säger att de drevs av att kunna arbeta hemifrån, när de genomförde projektet, lyfter de ändå idag att fiber är någonting som har förbättrat deras vardag och valmöjligheter. Deras ursprungliga drivkraft var att få snabbare uppkoppling, men resultatet av deras drivkraft gav dem också möjligheter som de i början kanske inte hade tänkt på.

3.2 Solidaritetsprincipen

Det har också visat sig att den ekonomiska biten var en avgörande faktor varför vissa i byn har valt att lägga mycket tid. Men min uppfattning är inte att de endast gjort det för sig själva, utan för att få ner kostnaderna för alla. I Västerrottna har de använt en solidaritetsprincip; Det vill säga alla betalade lika mycket för sin uppkoppling, med undantag för ett hushåll som har valt att ansluta sig i efterhand. Men styrelsen valde inte att följa sina egna priser riktigt, vilket jag tycker visar på hur solidariska de har varit. Göran berättar:

[...] det var sagt att från den 15 augusti fram till byggstart skulle vi lägga på tusen kronor extra i kostnad. Och efter byggstart fem tusen kronor. /.../ Det tillkom någon under själva bygget, men vi tog aldrig mer än tusen kronor i avgift ändå.

Håkan, som inte är med i styrelsen, är inne på samma sak; att det här var något som de gjorde tillsammans och han såg det som en självklarhet att hjälpa till:

Då tog jag traktorn och så körde jag ut och la upp./.../ För att, det är väl lite det... Vi vill ju få ner kostnaderna. Så vi var med och hjälpte till och gjorde mycket av de lättare jobben som vi behärskade.

Det blev också väldigt tydligt att Göran som lagt mest tid, inte endast lagt mycket tid för att få ner sin egen anslutningskostnad, då de andra i styrelsen berättade för mig att de hade varit överrens om att han skulle få sin anslutning betald. De ansåg att han lagt många timmar på projektet, men Göran hade inte gått med på detta, eftersom han menade att det skulle vara rättvist och valde ändå att betala sin anslutningsavgift.

Det framkommer att de individuella drivkrafterna hos mina informanter har skilt sig åt till en viss del, men kanske inte så mycket som jag trodde innan jag genomfört intervjuerna. Det kan vara så, eftersom dessa människor har arbetat tillsammans under lång tid har de påverkat varandra och tycker och säger ungefär samma sak idag. Men jag tänker mig att vilken fiberförening jag än väljer att titta på, kommer drivkrafterna att skilja sig åt något. Waldenström (2008:401f) är en forskare som just sett att det finns olika anledningar till varför man mobiliserar sig, men att processerna oftast liknar varandra.

3.3 Västerrottna – grunden till den lokala organiseringen

En betydelsefull utgångspunkt i min undersökning är att bredbandetableringen har skett på landsbygden. Landsbygdens begränsade resurser leder till politiska beslut som kan leda till processer där lokala utvecklingsgrupper själva organiserar sig i frågor som de anser behöver förbättras eller bevaras (Stenbacka 2013:15). Mot denna bakgrund ämnar jag i detta avsnitt reda ut vilka faktorer, utöver de personliga drivkrafterna, som bidragit till varför byn har organiserat sig i fiberetableringen i Västerrottna.

De jag har pratat med har uttryckt att de haft tur när de skulle försöka få folk i byn att ansluta sig till föreningen, eftersom det i samma veva kom fram att deras fasta telefon skulle läggas ner inom några år. Bengt och jag sitter i hans kök och äter frukost, som han bjuder på, när vi diskuterar huruvida de flesta är nöjda med att det kommit fiber till byn. Han uttrycker att "Ja, jag tror det. För en annan grej var att kopparkabeln kommer att tas bort för telefon. /---/ Så det var också en sån där grej som gjorde att en del kom med

också". Hotet om att telefonen skulle läggas ner och att servicen då skulle bli ännu sämre visar just på att de i byn har haft olika drivkrafter till varför de velat organisera sig, vilket jag har berört ovan, men också att denna typ av hot är specifikt för landsbygden.

En av anledningarna till varför jag valde att göra min undersökning i just Västerrottna var att det finns många företag registrerade i byn. Jag tänkte att det skulle vara intressant att se om företagandet har gått bättre för dem nu efter att de fått fiber, men under arbetets gång fick jag förståelse för att förekomsten av många egenföretagare har varit betydelsefullt för att etableringen överhuvudtaget har kunnat ske. När jag och Kristina samtalar berättar hon om kommunens taktik när de skulle bjuda in människor till ett informationsmöte om fiber:

Det hade varit möten med privatpersoner och företagare innan, som jag har fått berättat... [Det] var väldigt aggressiv stämning och folk var väldigt upprörda att de var tvungna att göra någonting åt det här. Så vi satte oss ner och valde en strategi där vi bjöd in företagare. För en företagare kan man förklara för: varför inte Telia satsar hos oss. /--/ Och då slipper vi den diskussionen om varför Telia inte gör det.

Göran är den som har lagt mest ideella timmar på det här projektet och han är egenföretagare. Han var också en av dem som blev inbjuden till informationsmötet på kommunen. Det kan tänkas att det har haft betydelse för varför det har skett en utbyggnad av fiber i Västerrottna. Människorna i byn har insett att de måste ta saken i egna händer, för de har varit vana att göra det. En företagare "gillar läget" och gör det bästa av situationen, vilket de i Västerrottna har gjort (jfr Johannisson 2008:183). Kristina lyfter faktiskt två saker i sitt uttalande som jag anser varit viktigt för att utbyggnaden har kunnat ske. Inte bara att det varit mycket företagare i byn, utan även vetskapen om att Telia inte kommer att göra det. Avstånden är för långa och det skulle inte vara lönsamt för marknaden att investera i byn. Att glesheten generellt ger sämre tillgång på infrastruktur är något som bland

annat Westholm (2008:56) talar om och att det digitala genomslaget, som till exempel fiber, kan förändra de problem som glesheten medför.

Mitt syfte har varit att försöka ta reda på hur människor i Västerrottna har organiserat sig i fiberfrågan och alla mina informanter nämner en och samma sak gällande att de inte förstår hur de fick så många anslutningar i byn. Innan fiberutbyggnaden fanns det 107 teleabbonenter i byn, och idag har de 112 anslutningar på fibern. Innan styrelsen hade startat igång arbetet med att övertyga människor i Västerrottna, hade de suttit med en karta över alla hus och målat dem i olika färger. Grönt för de som de trodde skulle gå med, orange på de hus som de var osäkra på och rött på de hushåll som de inte trodde skulle gå med. De röda husen var oftast där de äldre bodde, eftersom styrelsen antog att de inte skulle vara intresserade. Men det som har framgått i mina samtal är att de äldre inte alls var några problem att få med, för de ville göra det för bygden. De visste knappt vad fiber var, men ville ändå vara med. När jag och Peter sitter i hans kök och äter bullar ifrån bageriet i Sunne nämner han flera gånger att han var förvånad över att de äldre gick med, men säger också:

Det var mycket lättare än vad en... De äldre gick med direkt, kan en väl säga. Dessa med de gröna och röda punkterna; Det stämde inte så jättebra [skratt]. Men jag menar, troligtvis är sjutton tusen mycket mer för en 25- åring än för en 80- åring.

Här lyfter han någonting som jag tror är en bidragande orsak till varför de äldre inte var svårare att få med, nämligen att sjutton tusen kronor är mycket pengar för vem som helst, men de äldre har många gånger mer pengar sparade. Eftersom det bor många äldre i Västerrottna kan det vara en orsak till varför de fick med sig så många hushåll. Dock tror jag inte att ekonomin var det enda som avgjorde varför många av de äldre gick med, utan Kristina lyfter någonting som jag också tror har bidragit:

På första mötet säger alla såhär: Hur ska vi få med de äldre och hur ska vi få med turisterna? /---/ Den frågan som man borde ställa är: Hur ska vi få med 70- och 80-talister? De som vill ha allt serverat

och det ska vara gratis. Hur ska vi få med dem? De som verkligen kommer att använda det, de förstår inte på samma sätt.

De i Västerrottna har alltså upplevt att den yngre generationen har varit svårare att få med sig och en förklaring till det kan vara att de äldre vet att de måste ta saken i egna händer. I ett gammalt lantbrukarsamhälle kommer det mesta inte gratis, utan du måste jobba för det. De äldre har även historiskt upplevt projekt som genomförts på liknande sätt i byn och det kan också vara en avgörande faktor till varför de velat ansluta sig direkt.

Vad som har framkommit i intervjuerna är att det inledningsvis var Göran som hade ett egenintresse att vilja etablera fiber i Västerrottna för att kunna förenkla hans företagande. Nästan alla intervjupersoner svarar ungefär likadant när jag frågar om hur idén med att vilja skaffa fiber uppkom. De svarade något i stil med; "Ja, det var ju Göran". Vilket antyder att engagemanget i Västerrottna växte fram ur Görans intresse. Men med hjälp av de faktorer som jag lyft ovan; nedläggning av fast telefoni, många företagare, de äldre som gör det för bygden och de individuella drivkrafterna gjorde att Görans egenintresse växte till att bli ett kollektivt intresse att etablera fiber i Västerrottna.

4. Socialt kapital

I det förra kapitlet har jag tagit upp några faktorer som jag tror har bidragit till varför invånarna i Västerrottna har valt att ansluta sig till fibern och engagerat sig på olika sätt. Men det är inte hela Västerrottna som har drivit denna process framåt, utan det är deras fiberförening. Jag kommer i detta kapitel att försöka förstå det lokala ledarskapet och de processer som skett med hjälp av begreppet socialt kapital. Det finns olika aspekter av socialt kapital, som tillit, nätverk och mötesplatser som jag kommer att diskutera. Jag kommer också att koppla socialt kapital till lokalt ledarskap, kompetens, olika typer av roller och till relationen till externa aktörer.

4.1 Västerrottna fiber ekonomisk förening

Starkt socialt kapital kan leda till att samhällen och människor agerar tillsammans och det sociala kapitalet har en kollektiv och en individuell aspekt (Putnam 2001). En individ knyter först band som gynnar deras egna intressen och i min undersökning har det sociala kapitalet gynnat både Västerrottna och enskilda individer. Det här kom till uttryck i något som bland annat Bengt sade:

Det första kan en väl säga, så kändes det som att jag vill gå med i föreningen för att jag ville ha fiber. Jag vill ha fiber tänkte en, jag måste få högre hastigheter, jag kan inte sitta med 0,5 Mbit/s. /---/ Sedan blev det att jag ville hjälpa mina grannar [skrattar]. Så de inte sitter där utan fiber i framtiden [...].

Initialt ville Bengt få fiber installerad för sin egen vinning, men efter ett tag strävade han även efter att få med sig sina grannar, så att de också kunde gynnas. Man pratar om att en del av vinsten utav en investering i socialt

kapital går till människor runtomkring, och en del går tillbaka till den som gjorde investeringen (Putnam 2001:20). Fiberföreningen har mobiliserat lokala krafter för att etablera bredband och utveckla byn men samtidigt lönar det sig personligen för medlemmarna, till exempel som för Bengt.

En viktig aspekt av socialt kapital är att det inte uppkommer av sig själv. Aktivt föreningsliv, kulturell samhörighet, platsbaserad social gemenskap och aktiviteter är exempelvis grunder för ett socialt kapital. Västerrottna fiber ekonomisk förening grundades 2010 och hade därför ingen tidigare lokal förankring, utan föreningen bildades endast för att bygga ut fiber. Men även om de inte tidigare har genomfört något projekt har de flesta i styrelsen bott där under stora delar av sina liv och har på det sättet en platsbaserad social gemenskap.

4.2 Kompetens

Det finns en otrolig kompetens och resurser ute i landet med folk som har jobbat med både det ena och det andra. Som har jobbat på grävfirmor och som har egna grävare. /---/ Det finns så mycket kunskap [...]. (Kristina)

Precis som Kristina påpekar i citatet har också de andra jag samtalat med diskuterat vikten av den lokala kompetensen som de haft både i byn, men också i fiberföreningen. Göran som var den som initierade arbetet jobbar inom IT-branschen och har skött huvuddelen av kontakterna med leverantörer och tagit in offerter. Bengt som sitter som kassör är duktig på ekonomi och Peter som är ordförande i föreningen är projektledare på ett elföretag och som han säger är fiberetablering: "lite i hans bransch". Denna lokala kompetens har skapat en större trygghet i samtal med externa aktörer och Peter lyfter det i vårt samtal:

Sedan hade vi en revision ifrån [...] ifrån Jordbruksverket. Det kom en från Jönköping och bara satt och frågade; jag vill se det, jag vill se det, jag vill se anslutningsavtalet för denna fastighet. [...] Han [...] gick väldigt djupt. Det kändes bra för mig när jag hade Göran och Bengt, för Bengt hade koll på vartenda papper.

Denna individuella kompetens kan också definieras som socialt och kulturellt kapital. Det vill säga nätverk och kontakter liksom kunskap och utbildning (Carle 2007). Det är genom sociala sammanhang som de i byn får möjlighet att veta vilka kompetenser som finns och det kan göra att den formella kompetensen (som yrke och utbildning) syns mer än den informella (andra färdigheter och kunskaper). Existerande sammanhang riskerar att endast synliggöra formell kompetens eftersom den informella kompetensen utvecklas i andra sammanhang och existerande nätverk tenderar att förstärka sig själva (Stenbacka 2013). Men i Västerrottna har människornas kompetenser gjort att de behärskat olika delar i processen, vilket har underlättat genomförandet.

4.3 Få med människor på tåget – tillit till fibern

Under fiberetableringen har det både skapats och breddats olika typer av nätverk, men för att de skall fungera har det krävts att man har förtroende för varandra. Det gör att det är viktigt att prata om begreppen tillit och hur det sociala kapitalet kan byggas upp.

Som jag har sett det har två olika aspekter varit viktiga i Västerrottna för att de har kunnat bygga upp det sociala kapitalet – där den ena är kunskap. När fiberföreningen hade bildats och styrelsen bjöd in människor i byn till ett första informationsmöte var det många som var väldigt tveksamma till fiber. De ansåg att fibern snart kommer att bli omodern och att det kommer komma ny teknik som gör att dataöverföring kan gå via luften. Då ordnade styrelsen att en kille från Telia kom och berättade att de var tvungna att ha en mast varje kilometer för att komma upp i samma hastighet som fibern, vilket skulle bli väldigt dyrt.

Efter mötet var det fortfarande många bybor som var skeptiska, då anordnade styrelsen att det kom en fastighetsmäklare på nästa informationsmöte. Han kunde förklara att det ökar värde på huset om fiber är installerat. Göran såg också till att representanter från Säffle kommun (som var väldigt tidiga med fiber i Värmland) kom på ytterligare ett möte för att informera om fördelarna med fiber. Inte nog med det, utan Kristina

och en annan person från Sunne kommun deltog på flera möten, för att förklara vad fiber faktiskt är och att i framtiden kan det tänkas användas till mycket annat förutom telefon, internet och tv. Göran skickade även ut mejl till alla boende, under hela processen, för att informera om vad som hände för att ingen skulle känna sig utanför. Alla dessa exempel visar på hur fiberföreningen försökte skapa förtroende hos byns invånare, för dem, och för fiber, genom kunskap. Föreningen själva hade inte all kunskap som krävdes för att övertyga alla, men valde att bjuda in människor som hade de kunskaper som efterfrågades.

Den andra aspekten som de använde sig av för att bygga upp tilliten var genom berättelser om byns historia. En historia som handlade om saker som de hade lyckats genomföra tidigare. Peter berättar för mig att många av de äldre drog paralleller till när byborna, genom lokalt engagemang, hade ordnat vägbelysningen för länge sedan: "[...] det har varit en del jättestora projekt. [...] vägbelysningen är också ett sånt projekt som byalaget har byggt själv, det var före min tid, eller jag levde men". De äldre kände att bredbandsetablering kanske är möjligt, eftersom man tidigare har lyckats genomföra andra stora projekt. På mötena använde både kommunen och styrelsen sig också av en annan historisk berättelse för att få människor att känna större förtroende att fiber var den bästa lösningen, även om de inte visste vad de skulle ha den till; De drog parallellen att fibern är precis som elströmmen var när den kom på 1920-talet. Då visste man inte hur mycket elen skulle komma att användas till i framtiden och att det kommer vara samma sak med fibern; användningsområdena kommer öka markant. Bengt var den av mina informanter som mest pratade om fiberns framtid och körde hårt på den linjen när han försökte övertyga sina grannar:

Det var till att försöka övertyga dem, att fibern inte bara är internet.
Du kommer få telefon och tv om du vill och sen /---/ Har du fått in fiber, så helt plötsligt kommer det en ny grej som du kan använda via fibern [...].

Styrelsemedlemmarna använde sig av berättelser om historien och kunskap när de försökte bygga upp tillit och förtroende, men samtidigt visar

intervjuerna hur viktigt det var att presentera saker på rätt sätt. Kristina uttrycker det på följande sätt: "Måste de säga nej flera gånger kommer de aldrig ändra det till ett ja". Peter är under vårt samtal inne på samma sak; att det är viktigt vem man pratar med och hur:

Nej men, vi satt mycket i styrelsen och pratade om hur vi ska göra. Sen gäller det lite att ta rätt person. Att jag går till den, fastän vi kanske inte är grannar utan vi har gemensamma intressen. Lite försäljarknep är det väl också.

Socialt kapital är också någonting som tar tid att bygga upp, men det kan också rasera på ett ögonblick (jfr Rothstein 2003). Styrelsen arbetade väldigt aktivt med att bygga upp ett förtroende både för dem själva, men också för fibern. Peter berättade för mig att det fanns några i byn som varit väldigt teknikfientliga, men som styrelsen ändå hade lyckats övertyga, men de hade endast valt att ansluta sig till IT-telefoni. När fibern väl skulle komma igång var det hos dem det krånglade mest enligt Peter:

Ja jävlar vad kvällar vi satt, jag och Göran hos folk och... Nej men för att få det att funka. Vi hade våra stamkunder då. Det är lite socialt också... /---/ Det var mycket jobb, men det var mycket roligt med.

Peter och Görans agerande tycker jag ger uttryck för att de inte vill förstöra tilliten som de under lång tid har försökt bygga upp. De kände ansvar för att bibehålla den, eftersom det var de som hade övertygat dessa farbröder från början att ansluta sig till fibern. De ville inte att tilliten skulle rasera. Även om fibern redan var installerad ansåg de att det var viktigt att upprätthålla förtroendet.

Styrelsemedlemmarna fick också åka runt till alla markägare och skriva markavtal, eftersom det var ett krav från kommunen för att de skulle bygga stamnätet genom byn. Det menar jag också kan ha bidragit till att skapat tillit till kommunen, eftersom jag tänker mig att de i styrelsen sågs som "kommunens förlängda arm". Genom personliga möten kunde båda sidor därigenom uppleva tillit. Peter berättar hur det var att skriva markavtal med

alla, efter att Göran ritat sträckningen: "Han ritade kartorna och sedan gick vi runt till markägarna så fick de ha synpunkter. [Vi] fick väldigt få synpunkter". Hade det varit kommunen som hade ritat kartorna, hade kanske tilliten inte varit lika stor.

Det var ingen av dem som jag samtalade med som hade någonting negativt att säga om kommunen, utan tvärtom, eftersom alla pratade mycket gott om den. Flera av dem refererade till "Kristina och NN" istället för "hon eller han på kommunen" eller något liknande och denna personifiering som de bidrog till kan också sägas skapa en tillit mellan den lokala och den kommunala nivån, vilket är viktigt i det sociala kapitalet.

4.4 En individ med många benämningar

"Jag skulle vilja göra en staty av Göran och ställa den i Västerrottna".

Det säger Kristina till mig så fort vi börjar prata om fiberetableringen i Västerrottna. Eller, först frågar hon om jag vet vem det är och eftersom jag intervjuade honom först nickar jag och hon börjar omgående förklara för mig hur viktig han har varit i hela processen. Kristina är inte den enda som höjer Göran till skyarna; det har alla informanter jag har pratat med gjort. Det blev nästan komiskt under min sista intervju som jag hade med Peter, när jag frågade vem som hade tagit initiativ till en specifik sak och han svarar "Gissa så får jag höra, [skratt]. Ja, Göran".

Det sägs ofta vara enskilda personer som vid strategiska tidpunkter har stor betydelse för de sociala och ekonomiska utvecklingsprocesserna (Ekman 1996: 106). Men jag blev ändå lite förvånad över hur en ensam individ kan ta sig an så mycket jobb. Göran kan både kallas entreprenör, eldsjäl och företagare, men jag skulle vilja säga att han är en kombination av alla tre och att denna kombination har varit väldigt viktig för bredbandsetableringen i Västerrottna. Begreppet entreprenör har många olika betydelser men jag väljer att använda definitionen som Ekman (1996) använder när hon pratar om entreprenörer och eldsjälar i liknande sammanhang. Nämligen en eldsjälsentreprenör som arbetar för att bevara och utveckla byn, utan att

drivas av affärsverksamhet (Ekman 1996:118). Göran är en eldsjälsentreprenör som drivs av andra saker än affärsverksamheter, även om det kan tänkas att hans företag gynnas av att han har fiber. Göran berättade för mig att han räknar med att han lagt 2500 timmar ideellt och jag insåg att de timmarna fortfarande tickar. Han är idag bland annat aktiv med att hjälpa andra fiberföreningar i deras etableringar, samtidigt som arbetet med den egna föreningen i Västerrottna fortsätter.

4.5 Eldsjälsentreprenör – är ensam stark?

Jag har under samtalen frågat hur mycket ideell tid de har lagt och ingen av intervjupersonerna förutom Göran har haft en aning om det. Peter uttryckte till och med att han inte ens ville tänka på det. Dock är det en sak som är återkommande hos alla; nämligen att de jämför med hur mycket tid Göran har lagt på projektet. Alla säger något i stil med att Göran har dragit det tyngsta lasset, som till exempel Bengt som säger "Nej ingen aning, kan jag säga. Du kan få en siffra i alla fall, en tiondel utav Göran kanske [skratt]".

Förminskandet av hur mycket tid de har lagt, eller vad de har bidragit med i processen är återkommande under samtalen. Det blir uppenbart när jag frågar informanterna specifikt om hur de varit engagerade i etableringen, till exempel Kristina som inte tyckte att hon gjort något speciellt för Västerrottna fiberförening. Men under vårt samtal framgår det att hon har gjort hemsidan och tidigare skött den, varit med i styrelsen, ordnat med informationsmöten, lagt informationsblad i brevlådor, pratat med grannar, varit ute och röjt och så vidare. Eller som när jag pratade med Bengt och fick intrycket att han inte lagt speciellt mycket tid, men Peter hade en helt annan syn på det arbetet som Bengt gjort: "Och Bengt har nästan haft det otacksammaste jobbet. Han har fått suttit ensam och räknat pengar in och ut. Bengt har drivit ett jätteleas".

Olika personer har i processen varit mer eller mindre delaktiga, men det blir synbart att de som har gjort merparten är styrelsemedlemmarna. De har lagt enormt mycket tid på projektet, men fortfarande har alla tyckt att det varit värt det.

Men när vi var mitt i det så var det ingen som tyckte det var så jävla roligt, då var det bara "åh gud nej inte ett bakslag till". Men senare så var vi mer "men gud va trevligt det var på de där styrelsemötena, vad roligt det var när vi gjorde det där". Det är som att föda barn, man glorifierar det. (Kristina)

Kristina säger både att hon ansåg att det var väldigt roligt, men att det var väldigt kämpigt vid vissa tillfällen. Just negativa aspekter, som allt detta jobb medförde, var det flera som tog upp. Peter säger "[...] det jag kände var att de påverkade både arbetsliv och privatliv lite för mycket. Det tog lite för mycket tid där ett tag". Göran säger också någonting liknande, att man inte skulle genomföra sådana här projekt om man vet hur mycket jobb det är med dem. Just hur tufft det kunde vara för privatlivet berättade även Kristina om. Hon är en av få kvinnor som jobbade väldigt aktivt med fiberetableringen och hon berättar att några fruar, till de män som varit borta mycket på grund av etableringen i Sunne hade startat en facebook-grupp. Den hette "fiberänkorna" och Kristinas man hade frågat om han fick vara med, eftersom han ansåg sig vara en fiberänkling. Styrelsemedlemmarna har visserligen sagt att all den tid som gick åt varit en nackdel med hela projektet, men att de ändå kan tänka sig att göra det igen.

Dessa exempel visar på att en eldsjäl inte kan göra allting själv, även om mycket jobb har gjorts av Göran. Göran var den som tände gnistan i Västerrottna, men har fått stöttning av flera andra personer genom hela processen. Risker som finns när det endast är ett fåtal personer som driver en utvecklingsprocess framåt, är att det sociala kapitalet blir sårbart. Eldsälarna upprätthåller det sociala kapitalet genom band av normer för ömsesidighet och pålitlighet och skulle någon som Göran försvinna, finns det risk att det sociala kapitalet blir sårbart (Putnam 2001, kap 1). En individ är viktig för att sätta igång ett projekt, men kollektivt ledarskap har mer legitimitet och har varit en bidragande orsak till projektets framgångar (Stenbacka 2013).

4.6 Nya och gamla mötesplatser

Förekomsten av fysiska mötesplatser är förknippad med socialt kapital och i Västerrottna finns två större mötesplatser; missionshuset och den gamla skolan (även kallad bygdegården) och båda har använts av fiberföreningen vid informationsmöten. Förutom möten mellan lokala organisationer används de till andra aktiviteter. Bengt beskriver bygdegården: "[...] en samlingslokal där det brukar vara lite aktiviteter, men inte så mycket som det var förr då kanske". Jag får intrycket av att de idag inte ses lika ofta i byn som man gjorde förr, precis som Bengt antyder i citatet ovan. Även Henrik, som är den yngsta av mina informanter, belyser detta när jag frågar om de brukar träffas i byn: "Njaa, det är väl lite... Förr var det väldigt mycket kalas och så. Men nu... Det blir mindre och mindre".

Mötesplatser är viktiga för att människor skall ses och skapa sociala relationer och möten mellan människor som genererar samarbete är, i sin tur, viktiga för ett socialt kapital (Vogel 2003). Även om människor i Västerrottna upplever att de träffas mindre idag, finns ändå många nya mötesplatser som de skapat själva. Det sociala kapitalet handlar bland annat om förekomsten av nätverk och mötesplatser och under mina intervjuer har det visat sig hur styrelsen har skapat mötesplatser under projektets gång. När styrelsen började försöka samla medlemmar valde de att dela upp bygden, de fick olika hushåll som de skulle försöka övertyga. Peter säger: "[...] vi delade upp bygden lite naturligt hur vi bodde. Bengt fick ansvara för den norra delen [...] Och jag tog här omkring och Göran tog längre söderut". Även Kristina, som då satt med i styrelsen, berättar för mig att hon fick ansvara för att övertyga sina två närmsta grannar. Alla mina informanter uttrycker tydligt att de har druckit väldigt mycket kaffe hos människor i Västerrottna. Styrelsemedlemmarna har således skapat sina mötesplatser, genom att själva gå hem till folk. De allmänna mötesplatserna verkar idag inte användas lika flitigt i byn, men informanterna beskriver att för varje möte som de hade, kom det fler människor. Håkan och jag sitter i hans kök, med hundarna under bordet, när han berättar om det: " [På det] första mötet

så var vi inte så många, men det dubblades för varje gång som vi hade möte".

Informanterna beskriver också att de upplever att människor i byn är mer aktiva i andra frågor nu efter fiberetableringen. Fiberprojektet har bland annat bildat ringar på vattnet genom att de i byn tyckte att fiberföreningen skulle ta tag i problemet med att det växte igen överallt. Styrelsen ansåg att de har tillräckligt mycket att göra, men då tog några andra personer tag i det och en ny förening bildades. "Vy i Västerrottna" heter den och Peter beskriver föreningen "[...] den bildades för ett år sedan [...] och föreningen har inte gjort ett dugg än, men det har hänt jättemycket med buskarna ändå, bara för att man har börjat tala om det". Han menar att de i byn självmant har börjat hjälpa varandra att rensa upp buskar och sly, även om den nya föreningen inte aktivt har anordnat arbetsdagar. Dessa exempel visar också att fiberetableringen skapade nya tillfällen att träffas, fler sociala relationer kunde upprätthållas och skapas vilket har lett till andra samarbeten.

Idag behöver inte nätverk vara begränsade till en viss plats eller region, utan de kan även finnas över internet (Ekman 2008). Så har det blivit i Västerrottna, då de har skapat nya mötesplatser över internet, som idag kan nås av fler människor i och med fiberetableringen. Styrelsen har skapat en facebook-grupp samt en hemsida och genom dessa har de haft möjlighet att upprätthålla andra typer av nätverk än de som är platsbundna. Hemsidan använde styrelsen aktivt under fiberetableringen för att få ut information, men den används inte lika flitigt idag. Där emot är facebook-sidan väl använd och den innehåller inte bara information om fibern, utan det går bland annat att läsa om när de skall träffas för att kratta stranden som finns i Västerrottna.

Skapandet av nya mötesplatser och användandet av befintliga mötesplatser pekar på att en förutsättning för lokalt ideellt arbete är att det finns en gemensam fråga att samlas kring, men också vikten av att det finns sammanhang och platser där man kan samlas kring frågan, precis som

Waldenström (2008) också har diskuterat. I dagens samhälle umgås man inte på samma sätt som förr, men människorna i Västerrottna skapade sina egna platser och sammanhang, och lyckades genomföra projektet tack vare både nya och gamla mötesplatser.

5. Samspel mellan olika aktörer

5.1 Sunne kommun

Föreningarna hade inte kunnat gjort det utan kommunen och kommunen hade verkligen inte kunnat gjort det utan föreningarna. Vi har haft en symbios där; det jag och NN inte har kunnat det har dom kunnat. /---/ Att lyssna på dem och tagit vara på det har också varit ett framgångsrecept tror jag. (Kristina)

Västerrottna fiberförening är en lokal utvecklingsgrupp som har velat utveckla sin by, men de har varit framgångsrika tack vare att de har haft nätverk och kontakter som sträckt sig utanför sin egen bygd. Föreningen har lyckats eftersom de har skapat legitimitet i relationerna till aktörerna som de samverkat med, både i och utanför bygden (Waldenström 2008:403). Kommunen är en viktig aktör i fiberetableringen och som det framgår i citatet ovan har deras samverkan varit väldigt lyckad.

Kristina som är näringslivsutvecklare på kommunen lyfter föreningarnas betydelse flera gånger under vårt samtal och hur viktigt det har varit att ha med dem i processen. Det här antyder att det har skapats nya samspel mellan aktörer, eftersom kommunen har valt att jobba så mycket med föreningarna. Hon berättar även att kommunen hade bestämt att de skulle använda en solidaritetsmodell; det vill säga alla hushåll skulle få betala lika mycket för anslutningen till stamnätet oavsett vilken by man bor i. Hon var väldigt glad över att kommunen hade bestämt det tillsammans med de första fiberföreningarna som bildats i kommunen. För att minimera risken att framtida föreningar skulle ifrågasätta deras beslut. Hon säger:

[...] då var vi elva föreningar, tror jag. Att veta att man har dem i ryggen, att kommunen kan säga till de föreningarna som bildas senare: det här är ingenting vi har bestämt på kommunen. Det har vi bestämt tillsammans med de första elva föreningarna.

Sunne kommun inte har tagit beslutet själva visar på att en decentralisering har skett, då kommunens politiska beslutsprocess har lagts på en mer lokal nivå än tidigare. Även om hela ansvaret inte har lagts på den lokala nivån, har de fått en mer central roll i kommunens politiska beslutsprocess. Begreppet governance är ett brett begrepp, men i stora drag handlar det just om att det utvecklas nya former för den politiska beslutsprocessen och begreppet kan hjälpa oss att förstå vad det är som har hänt i Sunne kommun. Gränserna mellan styrningsformerna har kommit att bli mer flytande och det kan tänkas komma till uttryck av citatet ovan, eftersom Kristina inte velat ta ett beslut, utan att föreningarna har varit på kommunens sida.

Även om det har varit ett lokalt initiativ att starta processen med att etablera bredband, har initiativet från början kommit från staten. I inledningen av uppsatsen tog jag upp olika strategier som regeringen har arbetat med för att stimulera utbyggnaden, men initiativen till de enskilda projekten förväntas komma från civilsamhället. Hela denna process att etablera bredband i en landsbygdscontext är ett exempel på governance; det vill säga samverkan mellan marknaden, civilsamhället och staten.

Begreppet hjälper oss att förstå var det är som har hänt i och med bredbandsetableringen. Det tydliggör också att kommunens roll inte bara har förändrats, utan att dess agerande på olika områden ofta har en avgörande betydelse för att skapa ett socialt kapital som långsiktigt främjar den lokala utvecklingen (Westlund 2008:228f).

5.2 Andra aktörer

Föreningen lyckades inte bara skapa en bra relation med kommunen, utan även med andra aktörer. Styrelsemedlemmarna lyfter också hur bra relation de har haft med grävfirman som utförde allt grävarbetet, och att det har varit till en stor fördel. De har haft en nära relation, och Göran har varit med dem

i deras arbete i stort sett varje dag. Göran lyckades även göra ett avtal med dem, då grävarbetarna fick använda gamla skolan och missionshuset som matsal och hygienutrymme i utbyte mot att de byggnaderna fick gratis anslutning till fibern. Denna samverkan indikerar att deras samarbete varit mycket lyckat, och att styrelsen skapat legitimitet i deras relation till grävfirman.

Fiberföreningen i Västerrottna har också under hela processen haft ett nära samarbete med andra fiberföreningar i kommunen. Speciellt med de som startade ungefär samtidigt som dem. De har utbytt erfarenheter och hjälpt varandra i olika faser av processerna. Styrelsen blev även tillfrågad om en intilliggande by kunde få gå med i deras förening:

När vi nästan var klara för att starta så hörde de av sig... [...] och frågade om de inte kunde få vara med i vår förening. [...] Jag och Peter var upp och diskuterade med dem och kom fram till att det är bättre om de bildar en förening själva... Men vi sa att vi hjälper dem och stöttar dem så mycket vi kan. (Göran)

Styrelsen har varit väldigt mån om att hjälpa andra föreningar, vilket har breddat deras nätverk och kontakter ytterligare. Det tror jag också har varit en framgångsfaktor för den egna föreningen. Idag har alla fiberföreningar fortsatt kontakt och de funderar på att starta en paraplyorganisation, för att underlätta arbetet, men också för att nya framtida medlemmar skall kunna betala en och samma anslutningsavgift. Något som idag skiljer sig åt i kommunen, beroende på vart du bor, hur långa avstånd det blir när de skall gräva. Även på det viset har det skapats nya samspel mellan olika aktörer i och med bredbandsetableringen.

En annan aktör som inte har samverkat direkt med föreningen, men som ändå har varit delaktig i processen, är staten. Västerrottna fiberförening har sökt pengar från LBP 2012 och har med hjälp av pengarna kunnat genomföra denna etablering till en lägre kostnad. När de i styrelsen skulle försöka få med sig hushåll med i etableringen, har det framgått i mina samtal att möjligheten att kunna locka med statligt ekonomiskt stöd har varit

ganska viktigt. "Hade vi inte haft pengarna hade vi fått skriva 23 tusen kronor och det tror jag nog... Vi hade fått det väldigt svårt då" säger Göran. Han var en av dem som menade att pengarna betytt mycket. Alla informanter har sagt någonting liknande, nämligen att projektet säkert hade gått att genomföra, men de hade haft mycket färre anslutningar och att det tagit längre tid. Det här samspelet som har skett indirekt med staten har varit viktigt för föreningen och frågan är hur det skulle ha sett ut om de pengarna inte hade funnits att söka.

6. Slutord

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka hur människor har organiserat sig och hur de har upplevt och påverkats av etableringen. I min undersökning har jag sett att de personliga drivkrafterna har skilt sig åt något, men att de lokala förutsättningarna som att den fasta telefonen skall läggas ner, eller att de har saknat ADSL har påverkat varför man valt att organisera sig. Faktorer som att byn har haft många företagare och haft en bra relation med kommunen har också påverkat projektet. De effekter som jag har kunnat se av bredbandetableringen är att det har skapats nya projekt efter detta, men också att de tillsammans har bildat nya mötesplatser och nätverk. Jag har också sett att enskilda individer är viktiga för processen, men att de inte kan klara sig själva samtidigt som arbetsbördan blir väldigt stor på ett fåtal individer.

När lokala utvecklingsgrupper går samman för att de på något sätt vill förbättra platsen de bor på, som de i Västerrottna har gjort, är processerna ofta beroende av en bred förankring. Det räcker många gånger inte bara med ett antal enskilda engagerade individer för att uppnå en rimlig kundanslutning och att genomföra själva arbetet. Det ställs stora krav på den lokala utvecklingsgruppen och de får olika aktörsroller. Dels som en aktör som agerar lokalt och påverkar den lokala nivån och enskilda individer. Men dels också som en aktör som förhandlar med kommunen och till viss del den regionala och statliga nivån. Gruppen måste också kunna föra diskussioner och medla med marknaden, och denna multipla roll som en lokal utvecklingsgrupp måste ha kan vara krävande. Individerna i utvecklingsgruppen har också olika roller då de både är konsumenter som är

behov av en vara, som i detta fall är fiber, men också en lokal representant som skall agera efter det lokala intressen.

Bredbandsfrågan kommer att påverka, och har redan påverkat, många platser och människor runt omkring i Sverige. Den förändrar landsbygden och ger den en ökad tillgänglighet och ökade möjligheter att bo och verka på landsbygden. Frågan är bara hur höga krav vi kan ställa på dessa lokala utvecklingsgrupper och vad som händer med de områden som inte har engagemanget att driva ett projekt som detta? Idag är bredbandsetableringen på landsbygden helt beroende av att någon på den lokala nivå engagerar sig, men om detta engagemang inte finns; vad kommer en ojämn kommunikationsutbyggnad att få för konsekvenser i framtiden?

Resultaten i uppsatsen visar på ett framgångsrikt projekt och de jag har intervjuat har till och med sagt att jag valt fel projekt, om jag velat belysa de problem som kan uppstå längs med vägen, eftersom deras arbete har gått väldigt smidigt. Men långt ifrån alla projekt går såhär bra och därför tycker jag att det är viktigt att fundera på hur en ojämn fiberetablering kommer att påverka Sveriges landsbygd.

I min undersökning har jag inte diskuterat de maktrelationer som finns i de olika nätverken och det skulle kunna vara något som behövs undersökas i framtiden, hur dessa kan tänkas påverka bredbandsetableringen. Till exempel hur olika kommuner utövar sin makt gentemot lokala utvecklingsgrupper, om de gynnas eller motarbetas och om det skiljer sig över landet. Jag tycker också att det skulle vara intressant att fördjupa sig i om bredbandsetableringen verkligen är landsbygdens räddning, som många idag menar. För jag tror inte att fiber på landsbygden kommer att lösa de problem som landsbygden idag kämpar med, som minskad befolkning och försämrade service. Utan jag tror att bredband är en grundförutsättning och Sveriges landsbygd kommer att fortsätta leva oavsett om det finns fiber eller inte.

Litteratur och källor:

- Bredbandskartan 2015:** Post- och telestyrelsen Bredbandskartan. Från
[<http://bredbandskartan.pts.se/>]
- Bredbandsstrategi, 2009.** *Bredbandsstrategi för Sverige.*
Regeringskansliet, Näringsdepartementet.
- Carle, Jan 2007:** *Pierre Bourdieu och klassamhällets reproduktion.* I Per
Månsson (red.). Moderna samhällsteorier. Traditioner, riktningar,
teoretiker. Sjunde upplagan. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Ekman, Ann-Kristin (red.) 1996:** *Bortom bruksandan – Föreställningar
om kultur, historia och utveckling i Bergslagen.* Stockholm: Fritzes.
- Ekman, Ann-Kristin 2008:** *Sega strukturer i glesa bygder.* I Birgitta
Johansson (red.) Ska hela Sverige leva? Stockholm: Formas.
- Forsberg, Anette 2010:** *Kamp för bygden. En etnologisk studie av lokalt
utvecklingsarbete.* Umeå: Print & Media.
- Gullström, Charlie 2008:** *Nära möten trots långa avstånd.* I Birgitta
Johansson (red.) Ska hela Sverige leva? Stockholm: Formas.
- Hedlund, Gun & Montin, Stig (red.) 2009:** *Governance på svenska.*
Stockholm: Santérus Academic Press Sweden.
- LBP, 2012.** *Landsbygdsprogram för Sverige 2007-2013.* Regeringskansliet,
Landsbygdsdepartementet.
- Johannisson, Bengt 2008:** *"Globalt" företagande till nytta för landsbygden.*
I Birgitta Johansson (red.) Ska hela Sverige leva? Stockholm: Formas.
- Kvale, Steinar & Brinkmann Svend 2014:** *Den kvalitativa
forskningsintervjun. Tredje upplagan.* Lund: Studentlitteratur.
- Post- och telestyrelsen 2015:** Sammanställning av stödmedel till
bredbandsutbyggnad samt prognostisering avseende efterfrågan på medel.
PTS Konsumentmarknadsavdelningen. Från

[<http://www.pts.se/upload/Rapporter/Internet/2015/Sammanställning-av-stodmedel-till-bredbandsutbyggnad.pdf>]

- Putnam, Robert** 1996: *Den fungerande demokratin. Medborgarandans rötter i Italien*. Stockholm: SNS Förlag.
- Putnam, Robert** 2001: *Den ensamme bowlaren. Den amerikanska medborgandans upplösning och förnyelse*. Stockholm: SNS Förlag
- Regeringen** (2014). Pressmeddelande 5 juni 2014. *Regeringen beslutar om Landsbygdsprogrammet*. Landsbygdsdepartementet. Från [<http://www.regeringen.se/sb/d/18694/a/241829>]
- Rothstein, Bo** 2003: *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS Förlag.
- Sandgren, Patrik** 2013: *Bredband i hela landet. Slutrapport från Byanätsgruppen*. Regeringskansliet, Bredbandsforum.
- Stenbacka, Susanne** 2013: *Byanätsprocessen- teoretiska utgångspunkter för att förstå det lokala ledarskapet*. Bredbandsforum.
- Teorell, Jan & Svensson, Torsten** 2007: *Att fråga och att svara. Samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber.
- Vogel Joachim, Amnå Erik, Munck Ingrid & Häll Lars** 2003: *Föreningslivet i Sverige – Välfärd, socialt kapital, demokratiskola*. Från [<http://forening.sverigesforeningar.se/wp-content/uploads/foreningslivet-i-sverige.pdf>]
- Waldenström, Cecilia** 2008: *Byarörelsen- på väg mot ny professionalitet?* I Birgitta Johansson (red.) Ska hela Sverige leva? Stockholm: Formas.
- Westholm, Erik** 2008: *Vad menas egentligen med landsbygd?* I Birgitta Johansson (red.) Ska hela Sverige leva? Stockholm: Formas.
- Westlund, Hans** 2008: *Kan hela Sverige leva som i Gnosjö?* I Birgitta Johansson (red.) Ska hela Sverige leva? Stockholm: Formas.
- Öhlander, Magnus** 2011 "Utgångspunkter" I: Kaijser och Öhlander (red.): *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur.